

Музика О. Л.

Особливості онлайнних досліджень структури ціннісної свідомості обдарованої особистості на е-платформі «Обдарованість TEST ONLINE»

Ціннісна свідомість розглядається нами як центр регуляції саморозвитку обдарованої особистості. Її структуру утворюють три групи (шість підгруп) особистісних цінностей: цінності соціальної взаємодії (цінності належності, цінності визнання), цінності саморозвитку здібностей (пізнавальні цінності, цінності творчості), цінності особистісної самобутності (цінності самоідентичності та смисложиттєві цінності) [1].

Регуляційна функція кожного з цих структурних компонентів ціннісної свідомості може бути зреалізована в особистісному розвитку, як пов'язаному, так і не пов'язаному з розвитком обдарованості. В осіб, які стали на шлях розвитку обдарованості, ці цінності мають особливе змістове наповнення і утворюють стійку особистісну диспозицію (особистісно-ціннісна регуляція). У пересічних осіб ці групи цінностей є нестійкими і залежними від зовнішніх впливів (ситуаційно-ціннісна регуляція).

На етапі становлення обдарованої особистості нерідко трапляються випадки диспропорційної структури ціннісної свідомості. Це пов'язано з процесом, що передує ціннісному самовизначенню. Йдеться про вагання старших підлітків і юнаків: чи варто й надалі розвивати екстраординарні здібності, чи можна обмежитися меншими зусиллями за прикладом більшості з контактного оточення. Таким чином, диспропорції у структурі ціннісної свідомості осіб із ознаками обдарованості є своєрідними точками біфуркації, від яких процес особистісного розвитку може піти як по шляху розвитку обдарованої особистості, так і по шляху інволюції обдарованості. Для збереження спрямованості на розвиток обдарованості ми пропонуємо особливий вид психологічної допомоги, спрямованої на гармонізацію ціннісно-регуляційної сфери особистості – ціннісну підтримку [3].

В умовах дистанційного навчання, пов'язаного з карантинними заходами, а останнім часом – із введенням воєнного стану в країні, повноцінну ціннісну підтримку особам з ознаками обдарованості надати неможливо. За допомогою інформаційно-комунікаційних технологій можна частково вирішити цю проблему. У лабораторії психології обдарованості розроблено бета-версію електронної платформи «Обдарованість TEST ONLINE». Е-платформа дозволяє проводити онлайнні дослідження на комп'ютерах, планшетах та смартфонах в Інтернет-мережі у заданому організаторами часовому проміжку, який може тривати від кількох годин до кількох діб. Це дозволяє досліджуваним самостійно вибирати зручний час для тестування, а також здійснювати його в оптимальному для себе темпі.

На е-платформі розміщуються існуючі й нові методики дослідження обдарованої особистості з дотриманням визначених вимог. По-перше, онлайнні дослідження мають враховувати суб'єктну активність осіб із ознаками обдарованості, що забезпечується конструкцією нових

опитувальників, основою на виборі одного твердження з кількох, що пропонуються. Передбачено також розширені можливості зворотного зв'язку, зокрема можливість для досліджуваних поставити питання досліднику чи надати свої пропозиції. По-друге, обов'язковою вимогою розміщення методик на е-платформі є врахування особистісних особливостей обдарованих осіб, зокрема високих інтелектуальних та рефлексійних здібностей, аналітичного й критичного мислення тощо. Це забезпечується розширеною індивідуальною інтерпретацією результатів із рекомендаціями для саморозвитку, які автоматично генеруються за розробленим алгоритмом. Вони відображаються на екрані та надсилаються досліджуваним в електронні скриньки відразу після проходження тесту.

Основною методикою для онлайн діагностування структури цінностей обдарованої особистості на е-платформі є «Профіль ціннісної свідомості обдарованої особистості» (О. Л. Музика, 2019) [2]. З її допомогою вирішуються такі завдання: 1) виявляється рівень вираженості цінностей кожної групи і їх належність до особистісно-ціннісної чи до ситуаційно-ціннісної регуляції; 2) частково надається ціннісна підтримка завдяки індивідуальним інтерпретаціям результатів тестування для досліджуваних.

Теоретичною основою для розроблення інтерпретацій результатів тестування та рекомендацій зі саморозвитку для досліджуваних є різні орієнтувальні інтенції особистісних цінностей при особистісно-ціннісній та ситуаційно-ціннісній регуляції. Для цінностей належності маємо такі ціннісні протиставлення: орієнтація на особистісні цінності належності до групи – орієнтація на групові цінності та норми; для цінностей визнання: орієнтація на цінності визнання – орієнтація на цінності схвалення; для пізнавальних цінностей: орієнтація на особистісні пізнавальні цінності – орієнтація на зовнішні пізнавальні стандарти; для цінностей творчості: орієнтація на високі особисті стандарти творчості – орієнтація на соціальні норми наслідувальної творчості; для цінностей самоідентичності: орієнтація на збереження самоідентичності – орієнтація на соціальну роль; для смисложиттєвих цінностей: орієнтація на смисложиттєві цінності і особисті прогнози саморозвитку – орієнтація на актуальну життєву ситуацію.

Література

1. Музика О. Л. Аксиогенез особистості і розвиток обдарованості: теоретична модель і підходи до дослідження. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія обдарованості. Випуск 14. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. С. 60-76.
2. Музика О. Л. Методика «Профіль ціннісної свідомості обдарованої особистості»: теоретичні передумови й результати апробації. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Т. VI: Психологія обдарованості. Випуск 15. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 123-137.
3. Музика О. Л. Ціннісна підтримка розвитку особистості в кризових життєвих ситуаціях. *Особистість в умовах кризових викликів сучасності*: Матеріали методологічного семінару НАПН України (24 березня 2016 року) / За ред. академіка НАПН України С. Д. Максименка. Київ, 2016. С. 167-175.